

התפקיד ההתנהגותי של המורה והשפעתו על פיתוח הנעה לקריאה בקרב בני נוער

תקציר

מחקרים שנערכו בשני העשורים האחרונים מלמדים, כי פיתוח הנעה לקריאה מהווה גורם חיוני לקריאה מוצלחת. תלמידים שנהנים מקריאה וקוראים את הספרים שמעניינים אותם, מתוך אינטרס אישי, הם בעלי הנעה פנימית לקריאה, המשפיעה באופן חיובי על תדירות הקריאה ורמתה. לכן, העובדה כי בנים פחות נהנים לקרוא מבנות מסבירה ולו באופן חלקי את הפער המגדרי במיומנויות קריאה. מחקרים מראים, כי תלמידים מקבוצות סוציו-אקונומיות חלשות נהנים פחות מקריאה ובהתאם לכך מראים ביצועים נמוכים יותר מאשר בני מעמד הביניים.

מורים ממלאים תפקיד מפתח בפיתוח הנעה לקריאה. המורים הם חלק אינטגרלי מחינוך איכותי, המאפשר לתלמידים משכבות חלשות לרכוש מיומנויות קריאה הדרושות להצלחה בחברה. תיאוריית ההגדרה העצמית של דסי ורייאן (Deci & Ryan, 2000) טוענת, כי ההנעה הפנימית של התלמידים מושפעת מהסגנון של המורה ומיכולתו לתת מענה לצרכים הפסיכולוגיים הבסיסיים שלהם.

תיאוריית ההגדרה העצמית מניחה את קיומם של שלושה צרכים בסיסיים של התלמידים:

1. **אוטונומיה:** אנשים חייבים להרגיש שהם בעצמם יוזמים את התנהגותם ולא מובלים על ידי אחרים. לכן, תמיכה באוטונומיה היא רכיב חשוב ביותר בהוראה. לשם כך, על מורה להקצות את הזמן הדרוש על מנת להקשיב לתלמידיו, לברר מהם ההעדפות והאינטרסים שלהם, לתת להם אפשרות להתקדם לפי דרכם, להציע בחירה בין אפשרויות ממשיות ולספק הסברים להחלטותיו.
2. **כשירות:** הכוונה לחוויה של ביטחון עצמי ויעילות בפועל. על מנת להיענות לצורך הבסיסי של תלמידים בכשירות על המורה ליצור מסגרת וכללים ברורים של תקשורת ופעילויות למידה, לפעול בצורה הגיונית וניתנת לניבוי, לספק משוב חיובי ואתגרים מיטביים.
3. **שייכות:** הכוונה לרצון להיות שייך לקבוצה ומקובל על ידי אחרים. מורים שמראים מעורבות, משקיעים משאבים אישיים, מביעים רגשות ונהנים מהאינטראקציה עם התלמידים מקדמים את רצונם של התלמידים להרגיש שייכים.

ספרות מחקרית ענפה מאשרת את החשיבות שיש לשלושת צרכים אלה על פיתוח ההנעה הפנימית של התלמידים. מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את ההנחה באופן אמפירי, כאשר כדוגמה נלקחה ההנעה לקריאה. המחקר נערך בבלגיה בקרב בני נוער בגיל 15. יש לציין, כי במעבר התלמידים מבית הספר היסודי לבתי ספר גבוהים יותר, האופייני לגיל זה, ההנעה לקריאה עלולה לרדת. לכן, ההתערבות התומכת בהנעה בגילאים הללו חשובה במיוחד. על סמך התיאוריה של הגדרה עצמית, החוקרים הניחו, כי תפיסת התלמידים לגבי תמיכה באוטונומיה שלהם, קיום מסגרת ברורה ומעורבות, הבאים לידי ביטוי בהתנהגות

התקציר מבוסס על המאמר:

De Naeghel, J., Valcke, M., De Meyer, I., Warlop, N., van Braak, J. & Van Keer, H. (2014).

The role of teacher behavior in adolescents' intrinsic reading motivation. *Reading and writing*, 27(9), 1547-1565.

המורה, לגבי תמיכה באוטונומיה שלהם, קיום מסגרת ברורה ומעורבות, הבאים לידי ביטוי בהתנהגות המורה, קשורים באופן חיובי להנעה פנימית לקריאה.

ממצאי המחקר אישרו את ההשערות התיאורטיות. המסקנה המעשית היא, כי בעת פעילויות הקריאה עם בני נוער על המורה או המנחה לתת מענה לצרכים הפסיכולוגיים הפנימיים של תלמידים, שהם הצרכים לאוטונומיה, לכשירות ולשייכות. באופן מיוחד, ניתן להצביע על מגוון פעילויות שעל המורה לעשות כדי לפתח את ההנעה הפנימית של התלמידים. למשל:

1. תמיכה באוטונומיה: על המורה להציע לתלמידים ספרים שונים בנושאים מגוונים לבחירה ולאפשר להם לבחור ספר שמעניין אותם. כמו כן, יש לדאוג להקשר משמעותי של הקריאה. יש לציין, כי התמיכה באוטונומיה הייתה חשובה במיוחד בהתייחס להנעה של בנות.

2. מסגרת: על המורה להדריך את התלמידים כשהם נתקלים בבעיות ולספק להם משוב. משימות הקריאה חייבות להיות מותאמות לגיל, אך מאתגרות.

3. שייכות: על המורה לפתח תקשורת בין-אישית עם התלמידים, לעודד אותם להביע רגשות. יש לציין, כי משלושת הגורמים שנבדקו דווקא המעורבות הרגשית של המורים הייתה הגורם המשפיע ביותר על פיתוח ההנעה הפנימית לקריאה בקרב בני נוער.

ניתן לומר, שבהמשך למחקרים קודמים, המחקר הנוכחי אישר את קיום ההבדלים המגדריים בהנעה הפנימית לקריאה – זו של הבנים הייתה נמוכה באופן משמעותי מזו של הבנות. נמצא גם קיומו של קשר בין רמת ההנאה מקריאה שחשים תלמידים לבין הרמה הסוציו-אקונומית של משפחותיהם.